

Richtlijnen bij het formuleren van een alcohol-, drugs- en nicotinebeleid*

Als een onderwijsinstelling een (nieuw) beleid opstelt dient rekening gehouden te worden met wettelijke bepalingen. Ook kunnen individuele ideologische uitgangspunten een rol spelen. Dit document kan ondersteunen bij het maken van keuzes en het voeren van discussies over:

1. Het opstellen van een alcohol-, drugs- en nicotinebeleid
2. Rook-/vapebeleid op school
3. Alcoholbeleid op school
4. Drugsbeleid op school
5. Maatregelen bij het overtreden van het beleid
6. Maatregelen bij leerlingen die onder invloed op school verschijnen
7. Preventieve controles op bezit en gebruik van alcohol en drugs
8. Privacyregelgeving en controles
9. Alcoholgebruik op schoolfeesten
10. Alcoholgebruik tijdens werkweken
11. Alcohol en stages in het praktijkonderwijs
12. Doorverwijzen naar het zorgadviesteam

1 Het opstellen van een alcohol-, drugs- en nicotinebeleid

Het is belangrijk dat scholen hun leerlingen ondersteunen bij een gezonde persoonlijke ontwikkeling, dus ook op het gebied van omgaan met middelen. Door aandacht te besteden aan de preventie van nicotine, alcohol en drugs, levert uw school een belangrijke bijdrage aan de fysieke en mentale gezondheid van de leerlingen. Essentieel daarbij is het stimuleren van een alcohol-, nicotine- en drugsvrije omgeving op school. Naast voorlichting aan leerlingen, het actief betrekken van ouders, het signaleren en het in gesprek gaan met en begeleiden van leerlingen die problematisch alcohol of drugs gebruiken (zie andere pijlers), is een helder en schoolbreed beleid van belang. Hierin kan een school aangeven wat de regels, sancties en verantwoordelijkheden zijn rond het gebruik en het in bezit hebben van middelen op school en op het onderwijsterrein.

Het begin: stel een kleine werkgroep samen

Hebt u nog geen middelenbeleid op uw school? Probeer in eerste instantie een kleine werkgroep samen te stellen waarin u de verschillende regels bespreekt. Dit document helpt bij het opstellen van deze regels. Zie ook: de stappenplannen po, vo en mbo.

Communicatie over het beleid

Een goede communicatie over het (nieuwe) middelenbeleid op school is belangrijk. Het is daarom aan te bevelen dat verschillende partijen op de hoogte gesteld worden en het reglement onder ogen krijgen:

- Leerlingen
- Ouders
- Al het schoolpersoneel

*Met nicotine wordt bedoeld: roken, vaperen en het gebruik van snus.

1

Betrekken van ouders

Door ouders te betrekken bij het opstellen van het beleid is de kans groot dat zij dit steunen.

- Stel ouders op de hoogte van het reglement.
- Communiceer eventuele veranderingen in het beleid.
- Mochten er controles op alcohol en drugs plaatsvinden: stel ouders hiervan vooraf op de hoogte. Licht de ouders ook na de controle in over de (positieve of negatieve) resultaten.
- Stel een duidelijke norm tijdens vergaderingen, ouderavonden, e.d.: er wordt niet gerookt/gevapet en geen alcohol gebruikt.

Advies van een deskundige

Mocht u advies zoeken, neem dan contact op met preventiewerkers van de regionale instelling voor verslavingszorg of de Gezonde School-adviseur van de GGD.

2 Rook-/vapebeleid op school

De wet schrijft al enige jaren voor dat schoolgebouwen rookvrij behoren te zijn. Vanaf 1 augustus 2020 zijn scholen ook wettelijk verplicht een rookvrij onderwijsterrein (de buitenruimte die tot de schoollocatie behoort) in te stellen, aan te duiden en te handhaven. Dit geldt voor alle onderwijssoorten: po, vo, mbo en het hoger onderwijs. Een rookvrij onderwijsterrein is geheel rook-/vapevrij voor alle leerlingen, personeel, ouders en bezoekers, zonder uitzonderingen.

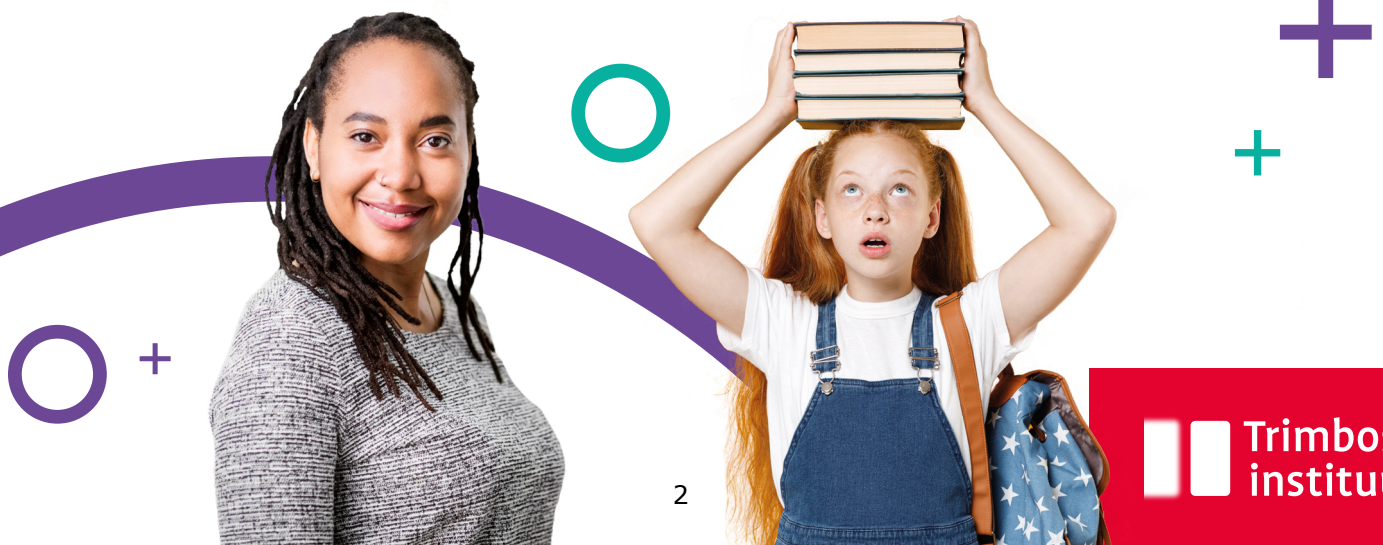
Advies Helder op School: neem bovenstaande wettelijke bepalingen op in het beleidsdocument. Kijk [hier](#) voor meer informatie.

3 Alcoholbeleid op school

Een school kan in het beleid opnemen dat het gebouw en het onderwijsterrein alcoholvrij moet zijn. Hiernaast is het belangrijk aan te geven dat jongeren (en schoolpersoneel) niet onder invloed op school aanwezig mogen zijn.

Per 1 januari 2014 mag aan jongeren onder de 18 jaar geen alcohol, tabak of vapes meer worden verkocht. Ook mogen jongeren totdat zij 18 jaar zijn geen alcohol in hun bezit hebben in het openbaar (bijvoorbeeld op straat, in de kroeg, op een station).

Advies Helder op School: neem bovenstaande op in het beleid. Maak geen onderscheid in leeftijdscategorieën. Bij vermoeden van problematisch gebruik is een gesprek met de jongere belangrijk. Vraag eventueel advies aan uw contactpersoon van de regionale instelling voor verslavingszorg of GGD. Zij kunnen behulpzaam zijn bij een gesprek met jongeren.

4 Drugsbeleid op school

Het bezit en gebruik softdrugs (bv. cannabis - maximaal 5 gram) is wettelijk toegestaan, het wordt gedoogd. Desondanks behoort de school tot de openbare ruimte. Hierdoor kan zij haar eigen regels maken voor het al dan niet gedogen op het eigen terrein.

Voor het bezit van harddrugs, het bezit van meer dan 5 gram cannabis en het dealen in middelen, zijn leerlingen strafbaar.

Advies Helder op School: neem bovenstaande op in het beleid. Bij vermoeden van problematisch gebruik, is een gesprek met de jongere belangrijk. Bij ernstige verdenkingen op dealen, dient de politie te worden ingeschakeld.

Vraag in deze gevallen advies aan uw contactpersoon van de regionale instelling voor verslavingszorg of GGD. Zij kunnen behulpzaam zijn bij een gesprek met een jongere en u adviseren in het geval van dealen.

5 Maatregelen bij het overtreden van het beleid

Beleed en controles op het naleven van het beleid zijn vooral effectief als ook de consequenties van overtredingen bekend zijn. De maatregelen die het overtreden van het beleid tot gevolg hebben stelt de school zelf vast. Eventuele maatregelen:

- schorsing
- tijdelijke verwijdering van school
- uitsluiten van bepaalde activiteiten, activiteiten (uitstapjes, excursies etc.)
- etc.

Advies Helder op School: niet alleen het beschrijven van de consequenties is belangrijk, maar ook de uitvoerbaarheid van de maatregelen. Zijn maatregelen niet uit te voeren? Zoek dan naar andere maatregelen die beter toe te passen zijn in de praktijk.

Leg tegelijkertijd met de maatregelen ook vast wie toeziet op de handhaving en uitvoering van de maatregelen houdt (conciërges, docenten, beveiligers, schoolbestuur, etc).

6 Maatregelen bij leerlingen die onder invloed op school verschijnen

Als een leerling zich onder invloed van middelen op het onderwijsterrein of in het klaslokaal bevindt is het raadzaam om:

- De leerling uit de les te verwijderen.
- De ouders van de leerling te informeren.
- De leerling onder begeleiding naar huis te sturen: ouders komen hem/haar ophalen.
- Een duidelijke sanctie voor de leerling vast te leggen.
- Op een later tijdstip een gesprek aan te gaan met de leerling.

Advies Helder op School: neem alle bovenstaande maatregelen die de school treft bij een leerling die onder invloed is, op in het reglement.

7 Preventieve controles op bezit en gebruik van alcohol en drugs

Om de regels kracht bij te zetten, kan de school preventieve controles uitvoeren. Juridisch gezien mogen een aantal controles uitgevoerd worden mits alles in het reglement transparant en duidelijk is vastgelegd. Als een school de keuze wil houden tussen *aangekondigde* controles en *onaangekondigde* controles (bij verdenking) dienen beide vormen ook opgenomen te zijn in het reglement.

Vormen van preventieve controle

- A. Fouilleren: niet mogelijk
- B. Alcohol- en drugstesten tijdens schooluren: niet mogelijk
- C. Kluiscontrole (aangekondigde controles en/of controles bij verdenking)
- D. De inzet van drugshonden als uiterste maatregel

A. Fouilleren: niet mogelijk

Fouilleren mag niet. Hiermee wordt het grondrecht van een individu aangetast. Dit is voorbehouden aan opsporingsambtenaren.

B. Alcohol- en drugstesten tijdens schooluren: niet mogelijk

De inzet van alcohol- en drugstesten tijdens schooluren is juridisch gezien niet mogelijk vanwege de privacyregelgeving. In dit geval worden de testen gezien als medische testen die vereisen dat de resultaten vastgelegd worden. Dit valt onder de verwerking van gezondheidsgegevens. Hierop rust een algemeen verbod, tenzij sprake is van een wettelijke grondslag.

Vooralsnog mag enkel op alcohol en drugs getest worden als daar een wettelijke grondslag voor is en deze ontbreekt in de onderwijswetgeving.

Vanuit het gezichtspunt zorg te willen dragen voor een veilige (werk)omgeving kan er voor gekozen worden om wél te testen, of er mee te dreigen. Maar dat kan een boete van de AP tot gevolg hebben.

Advies Helder op School: het inzetten van alcohol- en drugstesten tijdens schooluren heeft geen toegevoegde waarde. Naast de bovenstaande wettelijke implicaties, kan het gebruik van testen de vertrouwensrelatie tussen school en leerling verstoren. Daarnaast is er, afhankelijk van de gebruikte testen, kans op een onjuist testresultaat (vals positief of negatief).

Het aangaan van een gesprek met de leerling kan meer effect hebben. Lees meer hierover onder de pijler Signaleren.

C. Kluiscontroles (aangekondigde controles en/of controles bij verdenking)

Het doorzoeken van kluisjes is toegestaan. Het kluisje is tijdelijk ter beschikking gesteld aan de leerling, maar blijft eigendom van de school. Wel zijn er twee voorwaarden:

1. Het reglement benoemt de (vormen van) kluiscontrole.
2. De leerling moet toestemming geven voor het doorzoeken van in het kluisje aanwezige persoonlijke eigendommen (tassen, jassen). Geeft de leerling de toestemming niet, dan mogen de spullen van de leerling niet doorzocht worden.

Advies Helder op School: houd in de uitvoering van kluiscontroles rekening met onderstaande punten:

- Doe de kluiscontrole altijd in tegenwoordigheid van de leerling zodat er geen onzekerheid of verwarring over de vondst kan ontstaan.
- Doe de controle altijd door minimaal twee personen. In dat geval is er altijd een getuige.
- Laat de controle liefst door een buitenstaander (bijvoorbeeld een beveiliging) doen. Docenten hebben immers ook een vertrouwensfunctie.

D. De inzet van drugshonden als uiterste maatregel

De inzet van drugshonden om drugs in bijvoorbeeld kluisjes op te sporen, is juridisch gezien mogelijk.

Voorwaarden voor het inzetten van drugshonden:

- De controle en de gevolgen hiervan moeten in het reglement opgenomen zijn.
- Stel ouders zowel voorafgaand als na afloop van de drugshondencontrole op de hoogte, ook als er geen drugs gevonden zijn. Dat laatste kan een positieve uitwerking op de ouders hebben.
- Drugscontrole met honden en politie: zodra men drugs vindt is er kans dat aangifte tegen een jongere plaatsvindt. Bij het vastleggen van een aangifte is sprake van persoonsgegevens (die een school verstrekt). Samenwerking met de politie is in dit geval een vereiste.

Voor het gebruik van drugshonden zal een school een commercieel bedrijf moeten inschakelen. Het is belangrijk om het curriculum van dit bedrijf te controleren op ervaring. Helaas is dit vaak moeilijk te controleren. Bovendien is het inhuren van 2 honden raadzaam. Deze kunnen elkaar afwisselen met zoeken zodat de honden slechts een korte tijd op het onderwijsterrein aanwezig zijn. De honden kunnen maximaal 20 minuten werken en hebben vervolgens een pauze van 20 minuten nodig.

Advies Helder op School: het inzetten van drugshonden zou niet gezien moeten worden als preventieve maatregel. Men kan het zien als een ultieme maatregel in zwaarwegende omstandigheden. De inzet van drugshonden kan het veilige schoolklimaat en het onderling vertrouwen tussen de leerling en het schoolpersoneel schaden. Helder op School raadt het niet aan.

8 Privacyregelgeving en controles

Door in het reglement vast te leggen hoe wordt omgegaan met controles en uitkomsten dient de school rekening te houden met de privacyregelgeving:

- Worden er na controle aantekeningen gemaakt en vastgelegd? Is er sprake van verwerking van persoonsgegevens?
- In het privacybeleid voor de leerlingen dient vastgelegd te zijn waarom controle plaatsvindt, waar de gegevens worden opgeslagen, hoe lang en wat de rechten van de leerlingen zijn.
- In geval er een strafbare hoeveelheid drugs wordt gevonden is er ook sprake van bijzondere persoonsgegevens. Hoe wordt hiermee omgegaan? Wordt politie ingelicht? Wordt er aangifte gedaan? Omschrijf ook dit in het reglement.

9 Alcohol op schoolfeesten

Probeer een eenduidig beleid te formuleren met betrekking tot schoolfeesten die georganiseerd worden door de school en leg dit ook in het reglement vast. Volgens de wet mag een jongere onder de 18 jaar geen alcohol in bezit hebben en mag ook niet aan hen worden verstrekt.

Advies Helder op School:

- Maak geen onderscheid tussen 18- en 18+. Houd het schoolfeest voor iedereen alcoholvrij. Het voorkomt dat de school het drinken vanaf 18 jaar stimuleert.
- Docenten hebben een voorbeeldrol, ook zij kunnen beter geen alcohol drinken.

Het gebruik van alcohol- en drugstesten tijdens schoolfeesten

Een aankondiging van alcoholblaastesten kan ontmoedigen dat jongeren indrinken voordat zij naar een schoolfeest gaan. Dit kan een positieve uitwerking hebben voor het verloop van de avond. Mocht u gebruik maken van blaastesten, leg dan onderstaande vast in het reglement:

- Hoe de registratie van de uitslag van de test verloopt. (Vastleggen van de uitslag is niet mogelijk, zie B. alcohol- en drugstesten op school).
- Welke afspraken er gelden bij overtreding (bv. niet deelnemen aan het feest, contact met de ouders).
- Het schoolpersoneel, ouders en leerlingen zijn vooraf geïnformeerd en gewezen op hun verantwoordelijkheid.
- Leg vast wie de testen afneemt. Bij het inzetten van een externe partij wordt de vertrouwensband tussen leerlingen en het schoolpersoneel niet geschaad. Tip als alleen docenten de test afnemen: meerdere docenten nemen afwisselend 2 aan 2 de blaastesten af. Voorkom dat leerlingen door hun eigen docent gecontroleerd worden.

De inzet van drugstesten (swaps speekseltesten) kunnen voor veel discussie zorgen en zijn derhalve niet aan te raden. Urine en bloedtesten zijn nauwkeurig, maar de uitslag komt pas dagen na de test. Een positieve speekseltest op cannabis kan iets aangeven over het gebruik in het verleden, maar het is geen controle of de jongere op het moment van testen onder invloed is.

Advies Helder op School: een aankondiging van een blaastest op alcohol voorafgaand aan een schoolfeest kan een preventieve werking hebben. Drugstesten worden afgeraden.

10 Alcohol tijdens werkweken

Probeer een eenduidig beleid te formuleren met betrekking tot werkweken en in het reglement vast te leggen. Volgens de wet mag een jongere onder de 18 jaar geen alcohol in bezit hebben. Docenten en begeleidende ouders hebben 24/7 een verantwoordelijke rol, ook voor hen is het verstandig om werkweken alcoholvrij te houden.

Advies Helder op School:

- Maak geen onderscheid tussen 18- en 18+. Houd de werkweek voor iedereen alcoholvrij. Het voorkomt dat de school het drinken vanaf 18 jaar stimuleert. Geen alcoholgebruik is beter beheersbaar dan beperkt alcoholgebruik voor verschillende leeftijdsgroepen. Bovendien kunnen leerlingen door alcoholgebruik in de avond minder actief zijn bij activiteiten overdag.
- Naast een voorbeeldrol hebben docenten en ouders die als begeleiders meegaan 24/7 de verantwoordelijkheid voor de leerlingen. Mochten zich calamiteiten voordoen, dan moet een begeleider nuchter en snel kunnen ingrijpen, ook omdat de school in deze gevallen altijd verantwoordelijk is. Dus ook voor docenten en begeleiders geldt: geen alcohol op werkweken.
- Includeer in de beleidsvorming ook het alcohol- en/of drugsgebruik tijdens werkweken in het buitenland. Ook buitenlandreizen kunnen het beste voor iedereen alcohol- en drugsvrij gehouden worden. Er zijn landen waar jongeren pas vanaf 21 jaar alcohol in hun bezit mogen hebben en in veel landen zijn de wetten ten aanzien van cannabisgebruik of -bezit strenger dan in Nederland.
- Leg de regels en consequenties/sancties vast in het beleid.
- Communiceer het beleid vlak voor de werkweek nog een keer aan de leerlingen, docenten en begeleidende ouders. Wijs vooral ook ouders en docenten op hun verantwoordelijke rol.

11 Alcohol en stages in het praktijkonderwijs

Het praktijkonderwijs leidt leerlingen op voor wonen, werken, burgerschap en vrije tijd. Voor het praktijkonderwijs geldt geen cursusduur, maar er is wel een leeftijdsgrens van 18 jaar. In de bovenbouw worden beroepsgerichte stages aangeboden. Deze stages kunnen in de horeca zijn, waar men zich moet houden aan de Drank- en Horecawet.

Volgens de Drank- en Horecawet mogen jongeren onder de 16 jaar alleen in ruimtes werken waar geen alcoholische dranken worden geschonken of verkocht. Daarnaast mogen zij zich niet ophouden in ruimtes waar mensen alcohol drinken.

Leerlingen van 16 jaar en ouder mogen wel werken in een café of restaurant. Zij mogen dan alle soorten drank schenken aan gasten. Wel is er altijd toezicht vereist van een volwassen deskundige bij de uitvoering van deze werkzaamheden.

Leerlingen van 16-18 jaar mogen dus onder begeleiding alcohol schenken. Echter mogen zij geen alcohol kopen of in het openbaar alcohol drinken en dienen zich aan het middelenbeleid van de school te houden.

Advies Helder op School:

Leerlingen binnen het praktijkonderwijs kunnen extra kwetsbaar zijn. Een duidelijk middelenbeleid en heldere communicatie hierover is daarom noodzakelijk.

- Geef geen vak gerelateerde lessen die het proeven van alcoholhoudende dranken behelzen (bv. wijnproeverijen). Alle leerlingen binnen het praktijkonderwijs zijn onder de 18 jaar. Zo voorkomt de school discussies met leerlingen over het reglement (niet tijdens lessen drinken) en discussies met ouders van leerlingen die niet willen dat hun kind alcohol drinkt.

Bespreek tijdens een les of in het voorbereidend gesprek op de stage de volgende punten:

- Informeer de leerlingen over het bestaan van het rookbeleid en ADM-beleid bij een werkgever en bespreek hoe zij zich hieraan behoren te conformeren. Lees [hier](#) meer.
- Informeer de leerlingen hoe zij om moeten gaan met een vrijdagmiddagborrel: niet drinken om het eigen imago niet te schaden.

Informeer de leerlingen over de gevolgen van dronkenschap in het verkeer. Men mag niet onder invloed een vervoersmiddel besturen. Hier vallen ook heftrucks, grasmaaiers en andere werk gerelateerde vervoersmiddelen onder. Lees [hier](#) meer.

12 Doorverwijzen naar het zorgadviesteam

In het geval er problematisch gebruik bij leerlingen is gesignaleerd kan een school gebruik maken van de volgende stappen:

- Ga een gesprek aan met de betreffende leerling over uw vermoedens. Geef de leerling te allen tijde het gevoel dat het gesprek in vertrouwen wordt behandeld.
- Vraag advies over eventuele vervolgesprekken bij de regionale instelling voor verslavingszorg. Uw contactpersoon van de instelling voor verslavingszorg of GGD kan u verwijzen.
- Alleen als er sprake is van meervoudige problematiek (naast alcohol- of druggebruik) kan de leerling besproken worden in het zorgadviesteam.
- Bij leerlingen onder de 16 jaar is toestemming van de ouders noodzakelijk.
- Leerlingen van 16 jaar en ouder geven zelf toestemming voor de bespreking in het zorgadviesteam.

Meer informatie over signaleren en gesprekstechnieken (bv. over een signaleringsmodule voor docenten) kan de preventiewerker van een instelling voor verslavingszorg of GGD u geven.

